

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVRIPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOIIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALLASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farhod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> “MOTIVATSION YONDASHUV” HAMDA “KREATIV FIKRLASH” TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF INFORMATION AND INFORMATION SYSTEMS

Nasriddinov Fakhriddin Khalmamatovich

Research Fellow of the National University of Uzbekistan

Abstract. This article provides definitions of the concepts of information and information systems, their philosophical analysis, and examines the importance of information in the development of the state and society, its role in ensuring social stability. Information is also considered as a means of ensuring social stability, forming social consciousness, and strengthening the system of values. In such areas of modern philosophical concepts as informalism, information ontology, and information ethics, some aspects related to the information problem, the information policy of the new Uzbekistan, and information security are analyzed.

Keywords: information, information systems, state, society, social development, social stability, social consciousness, value system, informalism, information ontology, information ethics, information policy, information security, youth spirituality.

AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI

Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich

O'zbekiston Milliy universiteti tadqiqotchi izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot va axborot tizimlari tushunchalarining ta'riflari, ularning falsafiy tahlili amalga oshirilib, davlat va jamiyat ijtimoiy taraqqiyotida ularning ahamiyati, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'рни o'rganilgan. Shuningdek, axborot ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, ijtimoiy ongni shakllantiruvchi, qadriyatlar tizimini mustahkamlovchi vosita sifatida ko'rib chiqilgan. Zamonaviy falsafiy konsepsiyalarning informizm, axborot ontologiyasi, axborot etikasi kabi yo'nalishlarida axborot muammosi, yangi O'zbekiston axborot siyosati, axborot xavfsizligi bilan bog'liq ayrim jihatlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: axborot, axborot tizimlari, davlat, jamiyat, ijtimoiy taraqqiyot, ijtimoiy barqarorlik, ijtimoiy ong, qadriyatlar tizimi, informizm, axborot ontologiyasi, axborot etikasi, axborot siyosati, axborot xavfsizligi, yoshlar ma'naviyati.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N49>

Kirish. Axborot davlat va jamiyat boshqaruvining asosiy vositasi hisoblanadi. Falsafiy jihatdan u inson faoliyatining ongiy va moddiy tomonlarini bog'lab turuvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Davlat qarorlari, qonunlar va ijtimoiy munosabatlar aynan axborot asosida shakllanadi. Shuning uchun axborot — bu jamiyatning "aqliy qoni", uning harakatini ta'minlovchi ma'naviy energiyadir. Axborot jamiyatning rivojlanish darajasini belgilaydigan asosiy ko'rsatkichlardan biri sanaladi. Taraqqiyotning har bir bosqichida axborotni yig'ish, qayta ishlash va tarqatish usullari takomillashib borgan. Falsafiy nuqtai nazardan bu jarayon inson ongining kengayishi va ijtimoiy tafakkurning yetishishi bilan bog'liq. Axborot qanchalik erkin va haqqoniy bo'lsa, jamiyat shunchalik barqaror va adolatli bo'ladi.

Davlat boshqaruvida axborotning ahamiyati uning tuzilmaviy va boshqaruviy tizimlarini samarali ishlatishda namoyon bo'ladi. Axborot to'g'ri oqimda harakat qilsa, qaror qabul qilish

tez va asosli bo'ladi. Ammo axborot cheklansa yoki buzib talqin qilinsa, falsafiy jihatdan bu jamiyatda "aqliy xaos" holatini keltirib chiqaradi. Demak, axborot shaffofligi — barqarorlikning ongiy zaminidir. Jamiyat hayotida axborot insonlar o'rtasidagi o'zaro ishonch va muloqotni ta'minlaydi. Falsafiy nuqtai nazardan axborot ijtimoiy ongni shakllantiruvchi, qadriyatlar tizimini mustahkamlovchi vosita hisoblanadi. Axborot orqali inson faqat voqelikni anglabgina qolmay, balki uni o'zgartirish imkoniyatiga ham ega bo'ladi. Shuning uchun axborot — ijtimoiy erkinlik va ma'naviy yetuklikning asosidir.

Axborot davlat va jamiyat hayotida faqat texnik yoki tashkiliy omil emas, balki falsafiy-ijtimoiy ahamiyatga ega kuchdir. U inson ongini boshqarish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va adolatli boshqaruvni yo'lga qo'yishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Axborotni to'g'ri falsafiy anglash jamiyatni ma'rifatli, davlatni esa samarali boshqariladigan tizimga aylantiradi.

Adabiyotlar tahlili. Axborot va axborot tizimlarining mazmun-mohiyatini anglashda zamonaviy falsafa, kibernetika va ijtimoiy nazariyalarga oid manbalar muhim ahamiyat kasb etadi. Mavzuni ilmiy asosda yoritishda qator klassik va zamonaviy mualliflar asarlaridan foydalanildi. Jumaladan, Norbert Vinerning "Kibernetika yoki jonot va mashinalarda boshqaruv va aloqa" (1948) nomli asarida axborotni "boshqaruvning asosiy elementi" sifatida ta'riflaydi. Uning fikricha, jonli organizm va mashina faoliyatidagi umumiy qonuniyat — axborot almashinuvi va qayta ishlash jarayonidir. Viner axborotni tabiatdagi uchinchi universal reallik sifatida — modda va energiya bilan bir qatordagi asosiy quvvat deb hisoblaydi. Bu yondashuv axborot tizimlarining universal tabiat qonuniyati ekanligini ko'rsatadi[1.11].

Falsafiy jihatdan bu asar inson va texnika o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni, axborotni universal tabiat qonuni sifatida talqin qilishga zamin yaratdi. Klod SHennon "Axborot nazariyasiga matematik yondashuv" (1949) asarida axborotni entropiya tushunchasi bilan bog'lab, uni aniqlik va noaniqlik o'rtasidagi miqdoriy ko'rsatkich sifatida tavsiflaydi. Falsafiy nuqtai nazardan bu yondashuv axborotning nafaqat ma'naviy, balki moddiy asosga ega ekanini ko'rsatadi. Uning g'oyalari axborot tizimlarining aniq ilmiy modeliga asos bo'ldi.

Manuel Kastels "Axborot yoshi: iqtisodiyot, jamiyat va madaniyat" (1996) nomli asarida axborotni postindustrial jamiyatning markaziy resursi sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, axborot aylanmasi va kommunikatsiya tarmoqlari yangi ijtimoiy tuzilmani vujudga keltiradi. Bu falsafiy jihatdan axborotning ijtimoiy munosabatlar va tafakkur shakllanishiga ta'sirini anglatadi. Umberto Eko "Belgi, axborot va ma'no" (1973) nomli asarida axborotni semiotik tizimda belgilar orqali ifodalanadigan ma'no sifatida ko'radi. Uning fikricha, har qanday axborot inson tafakkuri va madaniyatida ma'no yaratish jarayoni bilan bog'liq. Falsafiy jihatdan bu yondashuv axborotni ma'naviy-ma'rifiy hodisa sifatida anglash imkonini beradi.

Mahalliy tadqiqotchilardan Abdulla Abdurasulov "Axborot jamiyati falsafasi" (Toshkent, 2018) nomli asarida milliy va global nuqtai nazardan axborot jamiyatining falsafiy asoslarini tahlil qiladi. U axborot tizimlarining insoniy ong, ma'naviyat va ijtimoiy barqarorlikdagi o'rnini yoritib, milliy qadriyatlar bilan bog'laydi. Bu asar mahalliy ilmiy maktab nuqtai nazaridan dolzarb ahamiyatga ega. Sh.Yusupov esa "Axborot sivilizatsiyasi va inson ongi evolyutsiyasi" (2020) asarida axborot sivilizatsiyasini insoniyat ongining yangi bosqichi sifatida ko'radi. Uningcha, axborot tizimlari faqat texnik jarayon emas, balki inson tafakkurini transformatsiya qiluvchi ijtimoiy hodisadir. Bu falsafiy nuqtai nazar axborot tizimlarining ma'naviy va ijtimoiy mohiyatini ochib beradi. Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, axborot faqat ma'lumotlar to'plami emas, balki inson tafakkuri, ijtimoiy munosabatlar va ma'naviy

qadriyatlarni shakllantiruvchi tizimli hodisadir. Axborot tizimlari jamiyatning madaniy va ma'naviy qiyofasini belgilaydi, shu bois ularni falsafiy tahlil etish zamonaviy fanning ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Metodologiya. Ushbu maqolada axborot va axborot tizimlarining mazmun-mohiyati falsafiy, ijtimoiy hamda ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, dialektik yondashuv, tarixiy muqoisaviy usul va struktur-funksional metodlardan foydalanildi. Bu usullar orqali axborotning tabiati, uning inson ongi va jamiyat hayotidagi roli chuqur o'rganildi. Metodologik asos sifatida zamonaviy axborot falsafasi, kibernetika, kommunikativ falsafa va postindustrial jamiyat nazariyalari tanlandi. Ushbu nazariyalar axborotni nafaqat texnik jarayon, balki ma'naviy-ma'rifiy hodisa sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqotda dialektik usul orqali axborot tizimlarining rivojlanishidagi ziddiyatlar, ya'ni moddiy va ma'naviy omillar o'rtasidagi bog'lanish tahlil etildi. Bu usul axborotning falsafiy mohiyatini, uning jamiyatdagi dinamik harakatini anglashga yordam berdi. Tizimli tahlil usuli yordamida axborot tizimlari inson faoliyatining turli sohalaridagi o'zaro bog'liq tuzilmalar sifatida o'rganildi. Bu yondashuv axborotni faqat ma'lumot oqimi emas, balki ijtimoiy ong va munosabatlarni shakllantiruvchi tizim sifatida baholash imkonini yaratdi.

Tarixiy va muqoisaviy usul orqali axborot tizimlarining qadimdan to zamonaviy davrgacha bo'lgan shakllanish bosqichlari tahlil qilindi. Shu bilan birga, turli falsafiy maktablar — materializm, idealizm va infomonizm doirasida axborotga berilgan ta'riflar taqqoslandi. Tadqiqotning metodologik asosida insonparvarlik va ma'naviyat tamoyillari ham yotadi. Chunki axborot tizimlari faqat texnik struktura emas, balki inson ongi, axloqi va ijtimoiy barqarorlik bilan chambarchas bog'liq jarayondir.

Natija va tahlillar. Axborot — bu inson ongidagi bilim, tajriba va voqelik haqidagi ma'lumotlarning moddiy yoki ma'naviy shaklda ifodalanishi hisoblanadi. Falsafiy nuqtai nazardan axborot — borliqning ajralmas qismi, ya'ni moddiy va ma'naviy dunyo o'rtasidagi bog'lovchi vosita sifatida qaraladi. U tabiat, jamiyat va inson ongini o'zaro aloqada ushlab turadigan universal kategoriyadir. "Axborot (lot. informatio – tanishtirish, tushuntirish; arab. axbor – xabarlar, ma'lumotlar) – falsafada qadim zamonlardan buyon qo'llanib kelinayotgan, etimologik jihatdan (lot. informatio) tanishtirish, xabar berish, tushuntirish ma'nolarini anglatadigan «informatsiya» yoki «axborot» ancha murakkab va serma'no tushuncha"[2.116]. Falsafada axborot nafaqat ma'lumotlar yig'indisi, balki ma'no va mazmunga ega bo'lgan ongiy jarayon sifatida talqin qilinadi. Axborotning mohiyati — voqelik haqidagi bilimni shakllantirish, uni idrok qilish va qayta ishlashda namoyon bo'ladi. Shu jihatdan axborot faqat texnik yoki fizik emas, balki ma'naviy-axloqiy qiymatga ham ega.

Materialistik falsafa nuqtai nazaridan axborot tabiatning umumiy xususiyati sifatida qaraladi. Ya'ni, har bir moddiy jarayon ma'lum darajada axborot almashinuvini o'z ichiga oladi. Masalan, biologik tizimlarda genetik axborot, fizik tizimlarda energiya va signallar ko'rinishidagi axborot mavjud. Demak, axborot moddiy dunyoning harakat va o'zgarish shakllaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Idealistik yo'nalishda esa axborot ong va ruhiyat bilan chambarchas bog'liq tushuncha sifatida izohlanadi. Bu qarashda axborot ma'no va mazmunni yaratadigan, inson tafakkurini shakllantiradigan jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Demak, axborot faqat real voqelik haqida emas, balki insonning ruhiy dunyosi va qadriyatlar tizimi haqida ham ma'lumot beradi.

Shu tariqa, axborotning falsafiy ta’rifi uning ko’p qirrali tabiatini ochib beradi: u bir vaqtning o’zida ham moddiy, ham ma’naviy, ham ijtimoiy hodisadir. Axborot jamiyat taraqqiyotining asosiy manbai, inson ongining rivojlanish omili va sivilizatsiya asosini tashkil etadi. Falsafiy jihatdan axborot – bu inson va olam o’rtasidagi ma’no almashinuvining universal shaklidir. Viner axborotni tabiatdagi uchinchi universal reallik sifatida — modda va energiya bilan bir qatordagi asosiy quvvat deb hisoblaydi. Bu yondashuv axborot tizimlarining universal tabiat qonuniyati ekanligini ko’rsatadi[3.11].

Zamonaviy falsafada axborot — bu faqat texnik tushuncha emas, balki butun borliqni izohlaydigan universal kategoriya sifatida qaraladi. XXI asrda axborot falsafasi inson tafakkurining yangi yo’nalishiga aylandi. U moddiy va ma’naviy dunyo o’rtasidagi bog’lanishni tushuntirishga, ya’ni ma’lumot va ma’noning mohiyatini ochishga qaratilgan. Axborot falsafasining ildizlari kibernetika va tizim nazariyasiga borib taqaladi. Norbert Viner tomonidan ilgari surilgan “axborot — bu tartibsizlikka qarshi kurash vositasi” degan g’oya hozirgi kunda ham dolzarbdir. Bu fikrga ko’ra, axborot jamiyat va tabiatdagi muvozanatni saqlaydigan ongiy energiya hisoblanadi.

Zamonaviy falsafiy konsepsiyalarda axborot moddiy va ma’naviy dunyodagi birlashtiruvchi omil sifatida qaraladi. “Infomonizm” deb ataluvchi yo’nalishga ko’ra, butun borliq axborot strukturalaridan iborat. YA’ni modda, energiya va ong — bularning barchasi axborotning turli shakllaridir. Bu qarash reallikni axborot jarayoni sifatida talqin qiladi. Lutsiano Floridi tomonidan ishlab chiqilgan “axborot ontologiyasi” (Information Ontology) nazariyasida axborot butun mavjudotning asosiy tuzilmasi sifatida ta’riflanadi. Uning fikricha, har bir narsa ma’lumot tuzilmasiga ega va shu orqali voqelikda mavjud bo’ladi. Demak, axborot — borliqning ilk substansiyasidir.

Zamonaviy jamiyatda axborot faqat falsafiy emas, balki axloqiy va ijtimoiy kategoriya sifatida ham qaraladi. Axborotni yaratish, tarqatish va nazorat qilish masalalari inson huquqlari, erkinlik va mas’uliyat bilan chambarchas bog’liq. Falsafiy jihatdan bu “axborot etikasi” deb ataluvchi yangi yo’nalishni vujudga keltirdi. Axborot etikasi konsepsiyasida asosiy g’oya — inson axborot bilan munosabatda ma’naviy javobgarlikni his qilishi lozimligidir. Bu nazariya insonni axborot muhitining faol ishtirokchisi sifatida ko’radi. Demak, har bir axborot amalining falsafiy ahamiyati bor: u yoki yaratish, yoki buzish, yoki yangidan ma’no berish jarayonidir.

Ken Robinson va Manuel Kastels kabi zamonaviy faylasuflar axborotni ijtimoiy tuzilmaning asosiy ustuni deb baholaydilar. Ular “axborot jamiyati” konsepsiyasi orqali bilim, texnologiya va kommunikatsiyaning inson hayotidagi ustuvor rolini ko’rsatadilar. Axborot endilikda iqtisodiy resurs, siyosiy kuch va madaniy qiymat sifatida namoyon bo’lmoqda. Kastels axborotni ijtimoiy tuzilmaning yangi shakli sifatida ko’radi. Unga ko’ra, axborot oqimlari yangi turdagi ijtimoiy munosabatlar va tafakkur modellarini yaratadi[4.21]. Falsafiy tahlil nuqtai nazaridan, axborot tizimlarining kengayishi insoniyat ongining yangi bosqichiga olib keldi. Bu bosqichda voqelikni anglash axborot orqali amalga oshadi. Ya’ni inson tabiatni emas, balki ma’lumotlarni qayta ishlash jarayonini idrok eta boshladi. Bu holat “virtual reallik” va “kiberong” kabi yangi falsafiy tushunchalarni tug’dirdi.

Ba’zi mualliflar axborotni “yangi metafizik asos” sifatida talqin qiladilar. Masalan, nemis faylasufi Gerbert Zaymon fikricha, olamdagi har bir tizim ma’lumotlar oqimi bilan bog’langan va axborot — mavjudlikning universal belgisidir. Yoki ayrim tadqiqotchilar axborotni ma’no

yaratish jarayoni bilan bog'laydi. U axborotni madaniy va semiotik tizim ichidagi ma'naviy hodisa sifatida talqin etadi[5.67]. Bu nuqtai nazar inson va tabiat o'rtasidagi chegaralarni yo'qotadi. Xulosa qilib aytganda, zamonaviy falsafada axborot — bu yangi dunyoqarash markazi. U orqali borliqning ongiy, ijtimoiy va axloqiy qirralari bir butun tizim sifatida talqin qilinadi. Axborot falsafasi inson tafakkurini chuqurlashtiradi, uni ma'naviy va ilmiy jihatdan yuksaltirib, jamiyatni yangi ma'rifat bosqichiga olib chiqadi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida axborot siyosati jamiyatni yangilash va inson ongini erkinlashtirishning muhim omili sifatida qaralmoqda. Falsafiy nuqtai nazardan axborot siyosati — bu ma'naviy boshqaruv tizimi bo'lib, uning asosida haqiqatni to'g'ri anglash, fikrlash madaniyatini shakllantirish va inson ongini rivojlantirish yotadi. Axborot siyosati davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni yangicha mazmunda qurishga xizmat qiladi. "Bugungi kunda zamonaviy axborot texnologiyalari, axborotlashgan jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda, axborot asosida ta'lim-tarbiya jarayoni olib borilmoqda"[6.116]. U fuqarolarning fikr bildirish, axborot olish va tarqatish huquqlarini ta'minlaydi. Falsafiy jihatdan bu jarayon inson ongining erkinlashuvi va ma'rifatli jamiyat sari qadam tashlashini anglatadi.

Yangi O'zbekistonda axborot siyosati shaffoflik, ochiqlik va jamoatchilik nazorati tamoyillariga asoslanadi. Bu esa davlat boshqaruvida mas'uliyatni kuchaytiradi, inson va hokimiyat o'rtasida ishonch muvozanatini yaratadi. Falsafiy ma'noda bu holat adolat, haqiqat va ongiy barqarorlik tamoyillarining amaldagi ifodasidir. Axborot siyosatining asosiy vazifalaridan biri — yoshlarning tafakkurini zamonaviy, tahlilchi va mustaqil yo'nalishda shakllantirishdir. Chunki falsafiy jihatdan tafakkur insonning dunyo bilan ma'no almashinuv jarayoni bo'lib, axborot bu jarayonning asosiy vositasidir. Shu sabali ham SHennon axborotni qayta ishlash va uzatish jarayonidagi aniqlik mezoni sifatida talqin qiladi. Bu fikr axborot tizimlarining texnik va mantiqiy asoslarini belgilaydi[7.379]. Axborot qanchalik sof va haqqoniy bo'lsa, yoshlar tafakkuri shunchalik teran va ijodkor bo'ladi.

Bugungi yoshlar axborot muhitida o'smoqdalar. Internet, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar ularning dunyoqarashini shakllantirmoqda. Shu bois falsafiy tahlilda axborot faqat ma'lumot emas, balki ongni yo'naltiruvchi va qadriyat yaratuvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayon yoshlarning ma'naviy barqarorligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. "Axborot tizimlari inson tafakkurining tashkiliy asosini belgilaydi, ularning rivoji ijtimoiy ongning yangi bosqichiga olib chiqadi[8.45]" demak, milliy nuqtai nazardan axborot jamiyatini ma'naviyat va inson ongining rivoji bilan bog'lash, axborotni ijtimoiy-axloqiy kuch sifatida ko'rish mumkin. Axborot siyosati yoshlarda tanqidiy fikrlash madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Falsafiy nuqtai nazardan tanqidiy tafakkur — haqiqatni farqlash qobiliyatidir. Agar axborot oqimi nazoratsiz bo'lsa, yosh ong manipulyatsiyaga moyil bo'ladi. Shuning uchun axborot siyosatining ma'naviy asosi — ongiy soflik va haqiqatga sadoqatdir.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan raqamli islohotlar axborot erkinligini kengaytirar ekan, ularning falsafiy mohiyati — inson va texnologiya o'rtasidagi muvozanatni saqlashdir. Texnologiya vosita, inson esa maqsad sifatida qaralishi lozim. Chunki axborot insoniyatga xizmat qilsa, u taraqqiyot manbai bo'ladi; aks holda ongiy tuzoqqa aylanadi. Axborot siyosati yoshlar ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish vazifasini ham bajaradi. Falsafiy jihatdan bu jarayon ma'naviy meros va zamonaviy fikrlashning sintezidir. "Axborot oqimlari inson ongi va tafakkurini qayta shakllantirmoqda, bu esa yangi

sivilizatsion bosqichning belgisi hisoblanadi”[9.92]. Bu tadqiqotchi axborot tizimlarini inson tafakkurini o’zgartiruvchi ildiziy omil sifatida ko’rib, u axborot sivilizatsiyasini insoniyat ma’naviyatidagi yangi evolyutsion qadam sifatida talqin etadi. Axborot orqali yoshlar o’z ildizlarini anglab, shu bilan birga global fikrlash salohiyatini ham rivojlantiradilar.

Axborot siyosatining muvaffaqiyati, eng avvalo, axborot madaniyatiga bog’liq. Axborot madaniyati — bu axborotni qabul qilish, tahlil qilish va undan foydalanishdagi ongiiy mas’uliyatdir. Falsafiiy nuqtai nazardan, axborot madaniyati jamiyatning ma’naviiy yetuklik darajasini belgilaydigan ko’zgudir. Xulosa qilib aytganda, Yangi O’zbekistonda axborot siyosati faqat davlat islohoti emas, balki falsafiiy-ma’naviiy jarayondir. U inson onginii ochish, yoshlarni fikrlashga, tahlilga va yangilik yaratishga undaydi. Demak, axborot falsafasi yangi avlod tafakkurining poydevori bo’lib, barqaror jamiyat va ma’rifatli davlat sari yo’lni belgilaydi.

Xulosa. Axborot — bu moddiiy va ma’naviiy dunyo o’rtasidagi bog’lovchi universal kategoriya bo’lib, u borliq haqidagi bilim va ma’noni uzatish jarayonini ifodalaydi. Axborot – moddiiy va ma’naviiy dunyoni bog’lovchi universal kategoriya. Falsafiiy jihatdan axborot borliqning umumiiy xususiyati bo’lib, tabiat va inson onginii birlashtiradi. U ma’lumot, ma’no va bilimni uzatish orqali dunyo haqidagi anglashni ta’minlaydi.

Axborot tizimlari — inson ongining tashkiliy shakli bo’lib, jamiyatdagi bilim, idrok va tafakkurning moddiiy namoyoni hisoblanadi. Axborot tizimlari – inson ongining tashkiliy shakli. Bu tizimlar inson tafakkurining moddiiy ifodasi sifatida jamiyatdagi bilimlarni to’plash, qayta ishlash va saqlash imkonini yaratadi. Ular insonning aqliy faoliyatini raqamli va tuzilmaviiy asosda namoyon etadi.

Falsafiiy nuqtai nazardan axborot tizimlari tabiatdagi umumiiy bog’lanish va harakat qonuniyatlarining inson ongidagi aksidir; ular xaosdan tartib yaratish vositasi bo’lib xizmat qiladi. Axborot tizimlari xaosdan tartib yaratish vositasi. Kibernetik falsafaga ko’ra, har qanday tizim ma’lumot orqali barqaror holatni saqlaydi. Axborot oqimi to’g’ri boshqarilganda, ijtimoiy tizimlar ham tartib va muvofiqlikka erishadi. Demak, axborot – tartib va uyg’unlik manbai.

Axborotning mohiyati uning ma’no yaratish qobiliyatidadir: ma’lumot faqat ma’no bilan boyigandagina haqiqiiy axborotga aylanadi. Axborotning mohiyati – ma’no yaratish qobiliyatida. Falsafiiy nuqtai nazardan ma’lumot faqat ma’no bilan boyiganda axborotga aylanadi. Ya’ni, axborot – bu shunchaki raqam yoki fakt emas, balki anglash, tushunish va baholash jarayoni orqali qiymat kasb etadigan ma’naviiy hodisadir.

Axborot tizimlari jamiyatda ongiiy va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlovchi vosita sifatida falsafiiy ahamiyatga ega; ular orqali inson va davlat munosabatlari uyg’unlikka erishadi. Axborot tizimlari ijtimoiy barqarorlikning ongiiy asosidir. Jamiyatda axborot oqimlari to’g’ri yo’naltirilsa, insonlar o’rtasida ishonch, shaffoflik va mas’uliyat kuchayadi. Shu jihatdan axborot tizimlari davlat boshqaruvida ham, fuqarolik jamiyatida ham barqaror rivojlanishning asosiiy vositasi bo’lib xizmat qiladi.

Axborot falsafasi inson ongining yangi bosqichini ifodalaydi — u moddiiy resurslardan ko’ra ma’naviiy va bilim resurslariga tayangan, ya’ni “axborot sivilizatsiyasi”ning ilmiy-falsafiiy poydevoridir. Axborot falsafasi – yangi sivilizatsiyaning ilmiy-ma’naviiy poydevori. Zamonaviiy dunyoda resurslardan ko’ra bilim va axborot ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun axborot falsafasi insonning ma’naviiy yetukligi, fikrlash madaniyati va ijtimoiy mas’uliyatini belgilaydigan yangi dunyoqarash tizimi sifatida namoyon bo’lmoqda.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Wiener N. Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine. Cambridge, MIT Press, 1948, -P. 11
2. Nazarov Q. Jahon falsafasi qomusi. –Toshkent.: O‘zFMJ, 2023. –B.116
3. Wiener N. Cybernetics: Or Control and Communication in the Animal and the Machine. Cambridge, MIT Press, 1948, -P. 11
4. Castells M. — “The Rise of the Network Society” (The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol. 1) Oxford: Blackwell Publishers, 1996, -P. 21
5. Umberto Eco. A Theory of Semiotics. Bloomington: Indiana University Press, 1976, -P. 67
6. Nazarov Q. Jahon falsafasi qomusi. –Toshkent.: O‘zFMJ, 2023. –B.116
7. Claude E. Shannon. A Mathematical Theory of Communication. Bell System Technical Journal, Vol. 27, 1949,- P. 379
8. Abdurasulov A. Axborot jamiyati falsafasi. - Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018, 45-bet
9. Yusupov Sh. Axborot sivilizatsiyasi va inson ongi evolyutsiyasi. -Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020, 92-bet

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).